

Verklaring

Fiducia supplicans

Over de pastorale zin van zegeningen

Presentatie

De onderhavige verklaring behandelt verschillende vragen die zowel in de afgelopen jaren als meer recentelijk aan dit Dicasterie zijn voorgelegd. Voor het opstellen ervan zijn, zoals gebruikelijk, deskundigen geraadpleegd, werd een passend redactieproces in gang gezet en heeft men het ontwerp besproken op het Congres van de Doctrinaire Sectie van het Dicasterie. Tijdens het uitwerken van het document heeft het niet ontbroken aan discussie met de Heilige Vader. Uiteindelijk is de Verklaring voorgelegd aan de Heilige Vader, die deze met zijn handtekening heeft goedgekeurd.

In de loop van de bestudering van het onderwerp van het onderhavige document is het antwoord van de Heilige Vader op de *dubia* van enkele kardinalen bekend gemaakt en dit gaf belangrijke verhelderingen voor de reflectie die hier geboden wordt, en is een beslissend antwoord voor het werk van het Dicasterie. Aangezien de “Romeinse Curie op de eerste plaats een dienstverlenend instrument voor de opvolger van Petrus is” (Apost. Exhort. *Praedicare Evangelium* II, 1), moet ons werk samen met het begrip van de blijvende leer van de Kerk de receptie van het onderricht van de Heilige Vader bevorderen.

Zoals in het reeds genoemde antwoord van de Heilige Vader op de *dubia* van twee kardinalen blijft de onderhavige Verklaring vasthouden aan de traditionele leer van de Kerk omtrent het huwelijk door geen enkel type van liturgische riten of zegeningen toe te laten die vergelijkbaar zijn met een liturgische rite, die verwarring zouden kunnen scheppen. De waarde van dit document is echter dat het een specifieke en vernieuwende bijdrage levert *aan de pastorale betekenis van zegeningen*, die het mogelijk maakt het klassiek begrip ervan, dat nauw verbonden is met een liturgisch perspectief, te verbreden en te verrijken. Die theologische reflectie, gebaseerd op de pastorale visie van paus Franciscus, houdt een echte ontwikkeling in ten opzichte van wat er over zegeningen gezegd is door het leergezag en in de officiële teksten van de Kerk. Dit verklaart waarom de tekst de vorm van een “Verklaring” heeft gekregen.

En het is precies in deze context dat men de mogelijkheid om paren in ongeregelde situaties of paren van hetzelfde geslacht te zegenen kan begrijpen zonder officieel hun *status* te bekrachtigen of op enige wijze de blijvende leer van de Kerk over het huwelijk te veranderen.

De onderhavige Verklaring is ook bedoeld als een eerbetoon aan het gelovige Volk van God, dat de Heer aanbidt met zoveel gebaren van diep vertrouwen in zijn barmhartigheid en dat met deze houding moeder de Kerk steeds weer om een zegening komt vragen.

Víctor Emanuel Kard. Fernández, Prefect

Inleiding

1. Het smekend vertrouwen van het gelovige Volk ontvangt de gave van de zegening die opwelt uit het hart van Christus, door zijn Kerk. Zoals paus Franciscus treffend in herinnering brengt, “is de grote zegen van God Jezus Christus, Hij is de grote gave van God, zijn Zoon. Hij is een zegen voor heel de mensheid, Hij is een zegen die ons allen heeft gered. Hij is het eeuwige Woord waarmee de Vader ons heeft gezegend, “toen wij nog zondaars waren” (Rom. 5, 8), zegt de heilige Paulus: het Woord dat vlees is geworden en voor ons gegeven is op het kruis.”¹

2. Gesteund door een zo grote en troostrijke waarheid, heeft dit Dicasterie zich gebogen over verschillende, zowel formele als informele vragen omtrent de mogelijkheden paren van hetzelfde geslacht te zegenen en omtrent de mogelijkheid nieuwe verhelderingen te bieden in het licht van de vaderlijke en pastorale houding van paus Franciscus betreffende het *Responsum ad dubium*,² geformuleerd door de toenmalige Congregatie van de Geloofsleer en gepubliceerd op 22 februari 2021.

3. Het bovengenoemde *Responsum* riep talrijke en uiteenlopende reacties op: sommigen waren verheugd over de helderheid van dit document en de samenhang ervan met de constante leer van de Kerk; anderen waren het niet eens met het negatieve antwoord op de vraag of vonden het niet duidelijk genoeg in zijn formulering en in de motiveringen die in de bijgevoegde *Nota esplicativa* worden aangevoerd. Om de laatsten met broederlijke liefde tegemoet te komen lijkt het opportuun het thema weer op te nemen en een visie aan te reiken die de leerstellige aspecten met de pastorale op coherente wijze verbindt, omdat “ieder onderricht van de leer gesitueerd moet zijn in een evangeliserende houding die met nabijheid, liefde en getuigenis de instemming van het hart wekt”.³

I. De zegening bij het sacrament van het huwelijk

4. Het recente antwoord van de Heilige Vader Franciscus op de tweede van de vijf vragen die door twee kardinalen zijn gesteld,⁴ biedt de mogelijkheid de kwestie, vooral haar pastorale aspecten, verder uit te diepen. Het gaat erom te vermijden dat “men iets als huwelijk erkent dat het niet is”.⁵ Daarom zijn rituelen en gebeden ontoelaatbaar die verwarring kunnen veroorzaken tussen hetgeen wezenlijk voor het huwelijk is als “exclusieve, stabiele en onverbreekelijke verbintenis tussen een man en een vrouw, die van nature openstaat voor het voortbrengen van kinderen”,⁶ en hetgeen daartegen ingaat. Deze overtuiging is gebaseerd op de blijvende katholieke leer van het huwelijk. Alleen in deze context vinden de seksuele relaties hun natuurlijke, adequate en volledig menselijke zin. De leer van de Kerk blijft op dit punt onveranderd.

¹ Franciscus, *Catechese over het gebed: de zegening* (2 december 2020), *L'Osservatore Romano*, 2 december 2020, p. 8.

² Vgl. Congregatio pro Doctrina Fidei, “*Responsum*” ad “*dubium*” de *benedictione unionem personarum eiusdem sexus* et *Nota esplicativa*, AAS 113 (2021), 431-434

³ Franciscus, apost. exhort. *Evangelii gaudium* (24 november 2013), nr. 42, AAS 105 (2013), 1037-1038.

⁴ Vgl. Franciscus, *Respuestas a los Dubia propuestos por dos Cardenales* (11 juli 2023).

⁵ *Ibidem*, ad dubium 2, c.

⁶ *Ibidem*, ad dubium 2, a.

5. Dit is ook het begrip van het huwelijk dat door het evangelie wordt aangereikt. Om deze reden heeft de Kerk, wat de zegeningen betreft, het recht en de plicht ieder type rite te vermijden dat deze overtuiging kan tegenspreken of tot enige verwarring kan leiden. Dat is ook de zin van het *Responsum* van de toenmalige Congregatie van de Geloofsleer waar zij stelt dat de Kerk niet de macht heeft de zegen te verlenen aan verbintenissen tussen mensen van hetzelfde geslacht.

6. Onderstreept dient te worden dat het bij de rite van het sacrament van het huwelijk niet zomaar om een zegen gaat, maar om een handeling die aan een gewijde bedienaar is voorbehouden. In dit geval is de zegen van de gewijde bedienaar direct verbonden met de specifieke verbintenis van een man en een vrouw, die door hun instemming een exclusief en onverbrekkelijk verbond sluiten. Hierdoor kan het gevaar van verwarring van een zegen die aan elke andere verbintenis wordt verleend, met de rite die eigen is aan het sacrament van het huwelijk, beter verduidelijkt worden.

II. De zin van de verschillende zegeningen

7. Het boven vermelde antwoord van de Heilige Vader nodigt ons anderzijds uit om ons ervoor in te spannen de zin van zegeningen te verruimen en te verrijken.

8. Zegeningen kunnen beschouwd worden als één van de meest verbreide en zich voortdurend ontwikkelende sacramentaliën. Zij leiden ons er immers toe de aanwezigheid van God in alle wederwaardigheden van het leven te begrijpen en zij herinneren eraan dat de mens ook in het gebruik van de geschapen dingen uitgenodigd wordt om God te zoeken, Hem lief te hebben en Hem trouw te dienen.⁷ Om die reden zijn zegeningen gericht op personen, cultus- en devotieobjecten, heilige beeltenissen, plaatsen van leven, werk en lijden, vruchten van de aarde en van de menselijke arbeid, en alle geschapen werkelijkheden, die verwijzen naar de Schepper, die met hun schoonheid Hem prijzen en zegenen.

De liturgische zin van de riten van de zegening

9. Vanuit een strikt liturgisch oogpunt vereist de zegening dat wat gezegend wordt, overeenkomstig Gods wil is, zoals uitgedrukt in het onderricht van de Kerk.

10. Zegeningen worden immers gevierd op grond van het geloof en zijn gericht op de lof van God en het geestelijk gewin van zijn volk. Zoals het *Romeins Rituaal* uitlegt, “opdat dit doel duidelijker tot uitdrukking komt, hebben de formules van zegening volgens de oude traditie vooral het doel God te verheerlijken om zijn gaven, zijn gunsten te vragen en de macht van het boze in de wereld te verslaan”.⁸ Daarom worden zij die Gods zegen door middel van de Kerk inroepen uitgenodigd “hun gezindheid te intensiveren” door zich te laten leiden door het geloof waardoor alles mogelijk is,” en te vertrouwen “op de liefde die ertoe aanzet de geboden van God in

⁷ Vgl. *Rituale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatum, De Benedictionibus, Editio typica, Praenotanda, Typis Polyglottis Vaticanis, Civitate Vaticana 1985, nr. 12.*

⁸ *Ibidem*, nr. 11: “Quo autem clarius hoc pateat, antiqua ex traditione, formulae benedictionum eo spectant ut imprimis Deum pro eius donis glorificent eiusque impetrent beneficia atque maligni potestatem *in mundo compescant*”.

acht te nemen.”⁹ Daarom, terwijl enerzijds “altijd en overal de gelegenheid wordt geboden om God door Christus in de Heilige Geest te prijzen, aan te roepen en te danken”, is er anderzijds de zorg dat “het geen dingen, plaatsen of bijkomende omstandigheden betreft die in tegenspraak zijn met de wet en de geest van het evangelie”.¹⁰ Dat is een liturgisch begrip van zegeningen, in zoverre zij riten worden die officieel door de Kerk worden voorgehouden.

11. Zich baserend op deze overwegingen, herinnert de *Nota explicativa* van het bovengenoemde *Responsum* van de toenmalige Congregatie van de Geloofsleer eraan dat het, wanneer men met een daarvoor bestemde liturgische rite een bijzondere zegen afroept over sommige menselijke relaties, noodzakelijk is dat hetgeen wordt gezegd, in staat is te beantwoorden aan Gods plannen zoals die staan geschreven in de schepping en ten volle geopenbaard zijn door Christus de Heer. Om die reden heeft de Kerk, omdat zij altijd alleen de seksuele relaties die binnen het huwelijk worden beleefd, als moreel geoorloofd heeft beschouwd, niet de bevoegdheid haar liturgische zegen te verlenen, wanneer dit op de een of andere wijze een morele legitimering zou kunnen geven aan een verbintenis die zich voordoet als een huwelijk of aan een buitenechtelijke seksuele praktijk. De kern van deze uitspraak werd door de Heilige Vader in zijn *Respuestas* op de *Dubia* van twee kardinalen bevestigd.

12. Evenzo moet het risico worden vermeden om de zin van de zegeningen alleen maar tot dit gezichtspunt te reduceren, omdat het ons ertoe zou brengen voor een eenvoudige zegening dezelfde morele voorwaarden te eisen als gevraagd wordt voor het ontvangen van de sacramenten. Dat risico vereist dat dit perspectief verder wordt verruimd. Immers, er is het gevaar dat een zo geliefd en wijdverbreid pastoraal gebaar wordt onderworpen aan te veel morele voorwaarden, die onder het mom van controle de onvoorwaardelijke kracht van de liefde, waarop het gebaar van de zegening gebaseerd is, in de schaduw stellen.

13. Juist wat dit betreft, heeft paus Franciscus ons aangespoord om niet “de pastorale liefde te verliezen die al onze beslissingen en houdingen moet doordringen” om te vermijden dat wij “rechtens zijn die alleen maar ontkennen, afwijzen, uitsluiten”.¹¹ Laten we dan op zijn voorstel ingaan en een breder begrip van zegeningen ontwikkelen.

De zegeningen in de Heilige Schrift

14. Om over zegeningen na te denken en verschillende gezichtspunten te verzamelen, moeten we ons vóór alles laten verlichten door de stem van de Heilige Schrift.

15. “Moge de Heer u zegenen en u behoeden! Moge de Heer de glans van zijn gelaat over u spreiden en u genadig zijn! Moge de Heer zijn gelaat naar u keren en u vrede schenken!” (Num. 6, 24-26). Deze “priesterlijke zegen”, die wij in het Oude Testament vinden, om precies te zijn in het boek Numeri, heeft een “neerdalend” karakter, aangezien hij het afroepen van de zegen is die van God neerdaalt op de mens:

⁹ *Ibidem*, nr. 15: “Quare illi qui benedictionem Dei per Ecclesiam expostulant, dispositiones suas ea fide confirmant, cui omnia sunt possibilia; spe innitantur, quae non confundit; caritate praesertim vivificentur, quae mandata Dei servanda urget”.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 13: “Semper ergo et ubique occasio praebet Deum per Christum in Spiritu Sancto laudandi, invocandi eique gratias reddendi, dummodo agatur de rebus, locis, vel adiunctis quae normae vel spiritui Evangelii non contradicant”.

¹¹ Franciscus, *Respuestas a los Dubia propuestos por dos Cardenales*, ad dubium 2, d.

hij vormt een van de oudste teksten van goddelijke zegening. Vervolgens is er een tweede type zegening die wij in de bladzijden van de Bijbel vinden, die “opstijgt” van de aarde naar de hemel, naar God. Zegenen staat zo gelijk met het prijzen, vieren, danken van God voor zijn barmhartigheid en trouw, voor de wonderen die Hij heeft geschapen en voor alles wat door zijn wil is geschied: “Verheerlijk, mijn ziel, de Heer, alles wat in mij is, zegen zijn heilige Naam!” (Ps. 103, 1).

16. Op God, die zegent, antwoorden wij ook door te zegenen. Melchisedek, koning van Salem, zegent Abraham (vgl. Gen. 14, 19); Rebecca wordt door haar familie gezegend, kort voordat zij de echtgenote wordt van Isaak (vgl. Gen. 24, 60), die op zijn beurt zijn zoon Jakob zegent. Jakob zegent de farao (vgl. Gen. 47, 10), de kleinkinderen Efraïm en Manasse (vgl. Gen. 48, 20) en al zijn twaalf zonen (vgl. Gen. 49, 28). Mozes en Aäron zegenen de gemeenschap (vgl. Ex. 39, 43; Lev. 9, 22). De familiehoofden zegenen hun kinderen ter gelegenheid van hun huwelijk, alvorens zij een reis ondernemen, in de nabijheid van de dood. Deze zegeningen blijken zo een overvloedig en onvoorwaardelijk geschenk te zijn.

17. De zegening die in het Nieuwe Testament aanwezig is, behoudt in wezen dezelfde oudtestamentische betekenis. Wij vinden opnieuw de goddelijke gave die “neerdaalt”, de dankzegging van de mens die “opstijgt”, en de door de mens verleende zegen die “zich uitstrekt” naar zijn gelijken. Nadat Zacharia het gebruik van het woord heeft teruggekregen, zegent hij de Heer om zijn wondere werken (vgl. Luc. 1, 64). Terwijl de oude Simeon de pasgeboren Jezus in zijn armen houdt, zegent hij God omdat Hij hem de genade heeft geschonken de Redder Messias te aanschouwen en zegent vervolgens zijn ouders Maria en Jozef (vgl. Luc. 2, 24). Jezus zegent de Vader in de bekende hymne van lof en grote vreugde, die tot Hem gericht is: “Ik prijs U, Vader, Heer van hemel en aarde” (Mat. 11, 25).

18. In continuïteit met het Oude Testament is ook bij Jezus de zegening niet alleen opstijgend, verwijzend naar de Vader, maar ook neerdalend, uitgestort over anderen als een gebaar van genade, bescherming en goedheid. Jezus zelf heeft deze praktijk geactualiseerd en bevorderd. Hij zegent bijvoorbeeld de kinderen: “Daarop omarmde Hij hen en zegende hen, terwijl Hij hun de handen oplegde” (Mk. 10, 16). En Jezus’ aardse leven zal precies eindigen met een laatste zegen die voorbehouden is aan de Elf, kort voordat Hij opstijgt naar de Vader: “Hij hief de handen omhoog en zegende hen. En terwijl Hij hen zegende, verwijderde Hij zich van hen en werd ten hemel opgenomen” (Luc. 24, 50-51). Het laatste beeld van Jezus op aarde zijn zijn opgeheven armen bij de handeling van het zegenen.

19. In zijn mysterie van liefde deelt God door Christus zijn Kerk de macht om te zegenen mee. De zegening, die door God de mens wordt verleend en door deze aan de naaste wordt geschonken, verandert in inclusie, solidariteit en het stichten van vrede. Het is een positieve boodschap van troost, zorg en bemoediging. De zegening drukt de barmhartige omarming van God uit en het moederschap van de Kerk die de gelovigen uitnodigt dezelfde gevoelens als God te hebben voor hun broeders en zusters.

Een theologisch-pastoraal begrip van de zegeningen

20. Wie om een zegen vraagt, toont dat hij behoefte heeft aan de reddende tegenwoordigheid van God in zijn geschiedenis, en wie de Kerk om een zegening vraagt, erkent deze laatste als sacrament van de redding die God aanreikt. Zegen zoeken in de Kerk is erkennen dat het kerkelijk leven ontspringt uit de schoot van de barmhartigheid van God en ons helpt om verder te komen, om beter te leven, om te beantwoorden aan de wil van de Heer.

21. Om ons de waarde van een meer pastorale benadering van zegeningen te helpen begrijpen heeft paus Franciscus ons aangespoord om met een houding van geloof en vaderlijke barmhartigheid stil te staan bij het feit dat “wanneer men om een zegen vraagt, men een vraag om hulp van God uitdrukt, een smeekbede om beter te leven, een vertrouwen in een Vader, die ons kan helpen beter te leven”.¹² Deze vraag moet in ieder geval gewaardeerd, begeleid en met dankbaarheid ontvangen worden. De personen die spontaan om een zegening komen vragen, laten met deze vraag hun oprechte openheid voor de transcendentie zien, het vertrouwen van hun hart dat niet alleen vertrouwt op eigen krachten, hun behoefte aan God en het verlangen om buiten de nauwe grenzen van deze, binnen eigen grenzen opgesloten wereld te treden.

22. Zoals ons de heilige Theresia van het Kind Jezus leert, “is er” buiten dit vertrouwen “geen andere weg te gaan om geleid te worden naar de Liefde die alles geeft. Met het vertrouwen stroomt de bron van de genade ons leven binnen [...]. De meest geschikte houding is dat vertrouwen van ons hart weer buiten onszelf te plaatsen: in de oneindige barmhartigheid van een God die grenzeloos liefheeft [...]. De zonde van de wereld is immers immens, maar niet oneindig. Integendeel, de barmhartige liefde van de Verlosser, die is wel oneindig”.¹³

23. Wanneer deze expressies van geloof buiten een liturgisch kader worden beschouwd, bevindt men zich in een omgeving van een grotere spontaneïteit en vrijheid, maar “het facultatieve karakter van de oefeningen van godsvrucht mag dus niet betekenen dat men ze geringacht of minacht. De weg die gevolgd dient te worden, bestaat erin op een juiste en wijze manier gebruik te maken van de niet geringe rijkdommen van de volksvroomheid, van het potentieel dat zij bezit”¹⁴ Zegeningen worden zo een pastorale hulpbron die op haar waarde geschat moeten worden, in plaats van een risico of een probleem.

24. Vanuit het gezichtspunt van de volkspastoraal moeten zegeningen beoordeeld worden als daden van devotie die “hun plaats vinden buiten de viering van de eucharistie en van de andere sacramenten [...]. Taal, ritme, verloop en theologische accenten van de volksvroomheid onderscheiden zich van vergelijkbare liturgische handelingen”. Om dezelfde reden “moet men vermijden om bepaalde vormen van een ‘liturgische viering’ in te voegen in oefeningen van godsvrucht, die hun stijl, eenvoud en eigen taal moeten behouden”.¹⁵

¹² *Ibidem*, ad dubium 2, e.

¹³ Franciscus, apost. exhort. *C'est la confiance* (15 oktober 2023), nrs. 2, 20, 29.

¹⁴ Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten, *Directorium over volksvroomheid en liturgie, Principes en richtlijnen*, Beleidssector Liturgie van de Nederlandse Bisschoppenconferentie, Nationale Raad voor Liturgie, 2003, nr. 12.

¹⁵ *Ibidem*, nr. 13.

25. De Kerk moet zich er bovendien voor hoeden haar pastorale praktijk te baseren op de onveranderlijkheid van doctrinaire of disciplinaire schema's, vooral wanneer zij "ruimte" bieden "aan een narcistisch en autoritair elitarisme, waar men in plaats van te evangeliseren de anderen analyseert en classificeert en in plaats van de toegang tot de genade te vergemakkelijken energie steekt in het controleren".¹⁶ Daarom, wanneer de mensen vragen om een zegen, zou er geen uitputtende morele analyse als voorwaarde gesteld moeten worden om deze te verlenen. Men moet van hen geen voorafgaande morele volmaaktheid vragen.

26. In dit perspectief helpen de *Respuestas* van de Heilige Vader om vanuit een pastoraal gezichtspunt de uitspraak beter uit te diepen die door de toenmalige Congregatie van de Geloofsleer in 2021 is geformuleerd, omdat zij in feite uitnodigen tot onderscheiding met betrekking tot de mogelijkheid van "vormen van zegening waarom door een of meer personen wordt gevraagd die niet een verkeerde opvatting over het huwelijk uitdragen"¹⁷ en die ook rekening houden met het feit dat in situaties de vanuit objectief gezichtspunt moreel onaanvaardbaar zijn "de pastorale liefde van ons verlangt dat wij andere mensen, van wie de schuld of verantwoordelijkheid afgezwakt kunnen worden door verschillende factoren die de subjectieve toerekeningsvatbaarheid beïnvloeden, niet eenvoudigweg als "zondaars" behandelen".¹⁸

27. In de catechese die aan het begin van de Verklaring wordt aangehaald, heeft paus Franciscus een beschrijving voorgesteld van dit type zegeningen die zonder iets te vragen, allen worden aangeboden. Het is de moeite waard met een open hart deze woorden te lezen die ons helpen de pastorale betekenis te begrijpen van de zegeningen die zonder voorwaarden worden aangeboden: "Het is God die zegent. Op de eerste bladzijde van de Bijbel is er een voortdurende herhaling van zegeningen. God zegent, maar ook de mensen zegenen, en men ontdekt snel dat de zegening een bijzondere kracht bezit, die degene die erom vraagt, levenslang begeleidt en het hart van de mens ertoe brengt om zich door God te laten veranderen [...]. Wij zijn dus voor God belangrijker dan alle zonden die wij kunnen doen, omdat Hij vader is, moeder is, pure liefde is, Hij die ons voor altijd heeft gezegend. En Hij zal nooit ophouden ons te zegenen. Het is een intense ervaring deze Bijbelteksten over zegening te lezen in de gevangenis of in een therapeutische gemeenschap. Laat aan die mensen voelen dat ze ondanks hun grove fouten gezegend blijven, dat de hemelse Vader hun welzijn blijft willen en blijft hopen dat ze zich uiteindelijk openstellen voor het goede. Als zelfs hun naaste verwanten hen in de steek hebben gelaten, omdat zij hen als intussen ongeneeslijk beschouwen, zijn zij voor God nog altijd zijn kinderen".¹⁹

28. Er zijn verschillende gelegenheden waarbij mensen spontaan om een zegen komen vragen, bij bedevaarten, in heiligdommen en ook op straat, wanneer zij een priester tegenkomen. Als voorbeeld kunnen wij verwijzen naar het liturgische boek *De benedictionibus*, dat voorziet in een reeks rites voor het zegenen van personen: ouderen, zieken, deelnemers aan een catechese of een gebedsbijeenkomst, pelgrims, zij die een tocht ondernemen, groepen of verenigingen van vrijwilligers, enzovoort.

¹⁶ Franciscus, apost. exhort. *Evangelii gaudium* (24 november 2013), nr. 94, AAS 105 (2013), 1060.

¹⁷ Franciscus, *Respuestas a los Dubia propuestos por dos Cardenales*, ad dubium 2, e.

¹⁸ *Ibidem*, ad dubium 2, f.

¹⁹ Franciscus, *Catechese over het gebed: de zegening* (2 december 2020), *L'Osservatore Romano*, 2 december 2020, p. 8.

Die zegeningen zijn gericht op allen; niemand mag uitgesloten worden. In het voorwoord op de *Rite van zegening van ouderen* bijvoorbeeld wordt gezegd dat het doel van de zegen is “jegens de ouderen een broederlijk getuigenis van respect en dankbaarheid tot uitdrukking te brengen en samen met hen de Heer te danken voor de weldaden die wij van Hem ontvangen hebben, en voor de goede daden die ze met zijn hulp hebben verricht”.²⁰ In dit geval is het object van de zegening de persoon van de oudere, door wie en met wie men God dankt voor het goede dat Hij heeft verricht, en voor de ontvangen weldaden. Men mag niemand deze dankzegging beletten en ieder, ook al leeft hij of zij in situaties die niet overeenkomen met het plan van de Schepper, heeft positieve elementen waarvoor de Heer geprezen kan worden.

29. Vanuit het gezichtspunt van de opstijgende dimensie, wanneer men zich bewust wordt van de gaven van de Heer en zijn onvoorwaardelijke liefde, zelfs in situaties van zonde, vooral wanneer een gebed verhoord wordt, laat het hart van een gelovige zijn lof tot God opstijgen en zegent Hem. Deze vorm van zegen is voor niemand uitgesloten. Allen - individueel of in gemeenschap met anderen - kunnen hun lof en dankbaarheid tot God doen opstijgen.

30. Maar de populaire betekenis van de zegeningen sluit ook de waarde van de neerdalende genade in. Als “het niet past dat een bisdom, een bisschoppenconferentie of welke andere kerkelijke structuur ook voortdurend en officieel procedures of rites instelt voor allerlei soorten van kwesties”,²¹ dan kunnen pastorale prudentie en wijsheid suggereren dat een gewijde bedienaar met vermijding van ernstige vormen van aanstoot of verwarring onder de gelovigen zich verenigt met het gebed van die personen die, hoewel in een verbintenis die op geen enkele wijze vergeleken kan worden met het huwelijk, zich willen toevertrouwen aan de Heer en zijn barmhartigheid, zijn hulp willen inroepen, gebracht willen worden tot een groter begrip van zijn plan van liefde en waarheid.

III. De zegeningen van paren in ongeordende situaties en paren van hetzelfde geslacht

31. Binnen de hier geschetste horizon bevindt zich de mogelijkheid van de zegening van paren in ongeordende situaties en van paren van hetzelfde geslacht; de vorm hiervan moet geen enkele rituele vastlegging door de kerkelijke autoriteiten krijgen om geen verwarring te veroorzaken met de zegening die eigen is aan het sacrament van het huwelijk. In deze gevallen verleent men een zegen die niet alleen een opstijgende waarde heeft, maar ook het afroepen van een zegen is die van God neerdaalt over hen die, omdat ze erkennen behoefte te hebben aan zijn hulp, geen aanspraak maken op het legitimeren van een eigen *status*, maar vragen dat al wat er aan waars, goeds en menselijk waardevols in hun leven en relaties aanwezig is, wordt verrijkt, genezen en verheven door de tegenwoordigheid van de Heilige Geest. Deze vormen van zegening zijn de uitdrukking van een smeekbede tot God dat Hij die hulp verleent die voortkomt uit de impulsen van zijn Geest – die de klassieke theologie “actuele genaden” noemt – opdat de menselijke relaties kunnen rijpen en groeien in de trouw aan de boodschap van het evangelie, zich kunnen bevrijden van hun

²⁰ *De Benedictionibus*, nr. 258: “Haec benedictio ad hoc tendit ut ipsi senes a fratribus testimonium accipiant reverentiae grataeque mentis, dum simul cum ipsis Domino gratias reddimus pro beneficiis ab eo acceptis et pro bonis operibus eo adjuvante peractis”.

²¹ Franciscus, *Respuestas a los Dubia propuestos por dos Cardenales*, ad dubium 2, g.

onvolmaaktheden en broosheid en zich kunnen uitdrukken in de steeds grotere dimensie van de goddelijke liefde.

32. De genade van God is immers werkzaam in het leven van hen die niet pretenderen rechtvaardig te zijn, maar nederig erkennen zondaars te zijn zoals allen. Zij is in staat alles richting te geven overeenkomstig de mysterieuze en niet te voorziene plannen van God. Daarom ontvangt de Kerk met onvermoeibare wijsheid en moederlijke zorg al degenen die tot God naderen met een nederig hart, door hen te begeleiden met de geestelijke hulp die het allen mogelijk maakt de wil van God in hun bestaan ten volle te begrijpen en te verwezenlijken.²²

33. Dit is een zegen die, hoewel niet opgenomen in een liturgische rite,²³ het gebed om voorspraak verenigt met het inroepen van Gods hulp voor hen die zich nederig tot Hem wenden. God stuurt nooit iemand die tot Hem nadert, weg! Een zegen biedt de mensen eigenlijk een middel om hun vertrouwen in God te vermeerderen. De vraag om een zegen brengt de openheid voor transcendentie, vroomheid, nabijheid tot God in duizend concrete omstandigheden van het leven tot uitdrukking en voedt deze en dat is geen kleinigheid in de wereld waarin wij leven. Het is een zaadje van de Heilige Geest dat verzorgd, niet belemmerd moet worden.

34. De liturgie zelf van de Kerk nodigt ons uit tot deze vertrouwvolle houding, ook te midden van onze zonden, ons gebrek aan verdiensten, onze zwakheden en verwarring, zoals blijkt uit dit zo mooie Collectagebed uit het Romeins Missaal: "Almachtige en eeuwige God, in uw grote goedheid geeft Gij meer dan ons toekomt, meer dan wij verlangen. Wij vragen U: bewijs ons uw overvloedige barmhartigheid: vergeef al wat ons geweten verontrust en schenk ons wat wij niet durven vragen" (27^e zondag van de tijd door het jaar). Hoe vaak immers kunnen de mensen door een eenvoudige zegening van een pastor, die met dit gebaar niet pretendeert iets te sanctioneren of te legitimeren, de nabijheid van de Vader ervaren "boven ieder verlangen en iedere verdienste uit".

35. Daarom zou de pastorale gevoeligheid van gewijde bedienaren ook gevormd moeten worden om spontaan zegeningen te verrichten die niet in het Benedictionale staan.

36. In die zin is het essentieel de zorg van de paus te begrijpen dat deze, niet geritualiseerde, zegeningen niet ophouden een eenvoudig gebaar te zijn dat een doeltreffend middel aanreikt om het vertrouwen in God te doen toenemen van de kant van de mensen die erom vragen, daarbij vermijnd dat zij een liturgische of semi-liturgische handeling, vergelijkbaar met een sacrament, worden. Dat zou een ernstige verarming betekenen, omdat zij een gebaar van grote waarde in de volksvroomheid zou onderwerpen aan een buitensporige controle, die de bedienaren zou beroven van de vrijheid en de spontaneïteit in de pastorale begeleiding van het leven van de personen.

²² Vgl. Franciscus postsynodale apost. exhort. *Amoris laetitia* (19 maart 2016), nr. 250, AAS 108 (2016), 412-413.

²³ Vgl. Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten, *Directorium over volksvroomheid en liturgie, Principes en richtlijnen*, Beleidssector Liturgie van de Nederlandse Bisschoppenconferentie, Nationale Raad voor Liturgie, 2003, nr. 1: "Het objectieve verschil van oefeningen van godsvrucht en devotiepraktijken dient zichtbaar te worden in de cultische uiting [...] daden van godsvrucht en devotie vinden hun ruimte buiten de viering van de eucharistie en van de andere sacramenten".

37. Wat dit betreft, komen de volgende reeds gedeeltelijk aangehaalde woorden van de Heilige Vader in gedachten: “Beslissingen die in bepaalde omstandigheden deel kunnen uitmaken van pastorale prudentie moeten niet noodzakelijkerwijze een norm worden. Dat wil zeggen: het past niet dat een bisdom, een bisschoppenconferentie of welke andere kerkelijke structuur ook voortdurend en officieel procedures of riten instelt voor allerlei soorten van kwesties [...]. Het canoniek recht moet en kan niet alles dekken, noch moeten de bisschoppenconferenties pretenderen dit te doen met hun verschillende documenten en protocollen, omdat het leven van de Kerk via veel kanalen loopt, naast de normatieve”.²⁴ Zo heeft paus Franciscus eraan herinnerd dat “datgene wat deel uitmaakt van een praktische onderscheiding in een bijzondere situatie, niet verheven mag worden tot het niveau van een norm”, omdat “dit aanleiding zou geven tot een onverdraaglijke casuïstiek”.²⁵

38. Om deze reden moet men geen ritueel bevorderen of voorzien voor de zegening van paren in een ongeordende situatie, maar moet men evenmin de nabijheid van de Kerk belemmeren of verbieden bij iedere situatie waarin Gods hulp wordt gezocht door middel van een eenvoudige zegening. In het korte gebed dat aan deze spontane zegening vooraf kan gaan, zou de gewijde bedienaar voor hen kunnen vragen om vrede, een geest van geduld, dialoog en wederzijdse hulp, maar ook om het licht en de kracht van God om zijn wil ten volle te kunnen vervullen.

39. Juist om iedere vorm van verwarring of schandaal te vermijden, wanneer er door een paar in een ongeordende situatie wordt gevraagd om het zegeningsgebed, mag deze zegening, hoewel uitgesproken buiten de liturgische riten waarin de liturgische boeken voorzien, in ieder geval nooit verricht worden tegelijk met burgerlijke verbintenissen en evenmin in samenhang daarmee. Ook niet met de gewaden, gebaren of woorden die eigen zijn aan het huwelijk. Hetzelfde geldt, wanneer om de zegening wordt gevraagd door een paar van hetzelfde geslacht.

40. Zo'n zegen kan in plaats daarvan plaats vinden in andere contexten zoals het bezoek aan een heiligdom, een ontmoeting met een priester, een gebed dat in een groep of bij een bedevaart wordt gebeden. Door deze zegeningen, die niet worden verleend door middel van de rituele vormen die eigen zijn aan de liturgie, maar als de uitdrukking van het moederhart van de Kerk, overeenkomstig die welke eigenlijk voortkomen uit het binnenste van de volksvroomheid, wil men immers niets legitimeren, maar alleen het eigen leven voor God openstellen, om zijn hulp vragen om beter te leven en ook om de Heilige Geest aan te roepen, zodat de waarden van het evangelie met meer trouw beleefd kunnen worden.

41. Wat in de onderhavige Verklaring wordt gezegd over de zegeningen van paren van hetzelfde geslacht, is voldoende om een leidraad te zijn voor een prudente en vaderlijke onderscheiding van de gewijde bedienaren, in dit opzicht. Daarom moeten er afgezien van de bovenstaande aanwijzingen geen verdere antwoorden worden verwacht over mogelijke manieren om details of praktische aspecten inzake zegeningen van dit type te normeren.²⁶

²⁴ Franciscus, *Respuestas a los Dubia propuestos por dos Cardenales*, ad dubium 2, g.

²⁵ Franciscus postsynodale apost. exhort. *Amoris laetitia* (19 maart 2016), nr. 304, AAS 108 (2016), 436.

²⁶ Vgl. *ibidem*.

IV. De Kerk is het sacrament van de oneindige liefde van God

42. De Kerk blijft de gebeden en smekingen doen opstijgen die Jezus zelf onder luid geroep en gewezen in de dagen van zijn aardse bestaan aanbood (vgl. Heb. 5, 7), en juist daardoor genieten zij een bijzondere werkzaamheid. Zo “oefent de kerkelijke gemeenschap niet alleen door de liefde, door het voorbeeld en door de werken van boetedoening, maar ook door het gebed haar moederlijke functie uit om zielen tot Christus te brengen”.²⁷

43. De Kerk is zo het sacrament van de oneindige liefde van God. Daarom kan men, ook wanneer de relatie met God verduisterd is door de zonde, altijd vragen om een zegen, door de hand uit te steken, zoals Petrus in de storm deed, toen hij tot Jezus riep: “Heer, red mij” (Mat. 14, 30). Om een zegen vragen of er een ontvangen kan een mogelijk goed zijn in sommige situaties. Paus Franciscus herinnert ons eraan dat “een kleine stap te midden van de grote menselijke beperkingen God aangenamer kan zijn dan een uiterlijk correct leven van wie zijn dagen doorbrengt zonder grote moeilijkheden het hoofd te bieden”.²⁸ Op deze manier *is dat wat straalt de schoonheid van de reddende liefde van God, geopenbaard in Jezus Christus die is gestorven en verrezen*.²⁹

44. Elke zegen zal een gelegenheid zijn voor een hernieuwde verkondiging van het *kerygma*, een uitnodiging om steeds dichterbij de liefde van Christus te komen. Paus Benedictus XVI leerde: “Zoals Maria is de Kerk de bemiddelaar van Gods zegen voor de wereld: zij ontvangt deze door Jezus op te nemen en geeft deze door Jezus te brengen. Hij is de barmhartigheid en de vrede die de wereld uit zichzelf niet kan geven en waaraan zij altijd behoefte heeft, en meer dan aan brood”.³⁰

45. Rekening houdend met het bovenstaande, wil dit Dicasterie in navolging van het gezaghebbend onderricht van de Heilige Vader Franciscus tenslotte eraan herinneren dat “dit de wortel is van de christelijke zachtmoedigheid, het vermogen om zich gezegend te voelen en het vermogen om te zegenen [...] Deze wereld heeft behoefte aan zegen en wij kunnen de zegen geven en de zegen ontvangen. De Vader heeft ons lief en ons rest alleen de vreugde Hem te zegenen en de vreugde Hem te danken en van Hem te leren zegenen”.³¹ Zo zal iedere broeder en zuster in de Kerk kunnen voelen dat ze altijd pelgrims zijn, altijd bedelaars, altijd bemind en, ondanks alles, altijd gezegend.

Víctor Manuel Kard. Fernández, *Prefect*
Mgr. Armando Matteo, *Secretaris van de Doctrinaire Sectie*

Ex audientia op 18 december 2023, Franciscus

²⁷ *Officium Divinum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Liturgia Horarum iuxta Ritum Romanum, Institutio Generalis de Liturgia Horarum*, Editio typica altera, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1985, nr. 17: “Itaque non tantum caritate, exemplo et paenitentiae operibus, sed etiam oratione ecclesialis communitas verum erga animas ad Christum adducendas maternum munus exercet”.

²⁸ Franciscus, apost. exhort. *Evangelii gaudium* (24 november 2013), nr. 44, AAS 105 (2013), 1038-1039.

²⁹ *Ibidem*, nr. 36, AAS 105 (2013), 1035.

³⁰ Benedictus XVI, *Homilie in de Heilige Mis ter gelegenheid van het Hoogfeest van de Heilige Maria, Moeder van God, XLV Wereldvredegedag*, Vaticaanse Basiliek (1 januari 2012), *Insegnamenti VIII, 1* (2012), 3.

³¹ Franciscus, *Catechese over het gebed: de zegening* (2 december 2020), *L'Osservatore Romano*, 2 december 2020, p. 8.

Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers
Redactie: drs. W.H. van den Dool
Eindredactie: A. Kruse, MA
Copyright: Libreria Editrice Vaticana/SRKK